

תורת שיכלמה

מתורתו של הגאון הצדיק רבי שיכלמה ריוזנר זצ"ל

גליון ו'

פרשת וארא תש"פ

מענייני הפרשה

היאך לא חשו המצרים למכת ברד

מכל שיחה בטילה נתפעל "ולא נירא בהמיר ארץ" (תהילים מ"ו ג') [לשון תמורה], ואם נחשוב שחז"ל טועים - נתלה הטעות בשכלנו, ולא נתלה בחז"ל בוקי סריקי.

ומצאנו כמה תירוצים לשאלה זו, היאך נואלו אנשים חכמים לתת הסברים כה מפוקפקים. הנה, "השמים מספרים כבוד אל" (תהילים י"ט ב'), ומדענים גדולים אומרים שהעולם נעשה ב"מקרה", וכבר הכה על קדקדם "חובת הלבבות", שכל שיש בו חכמה מופלגת כזו, יודה שצריך לזה חכמה גדולה, ולא יתכן שבריאה כזו תיעשה ב"מקרה".

והנה בעל "הקהילות יעקב" זצ"ל, בספרו על התורה "ברכת פרץ" (פרשת וארא) תירץ, שהכפירה באה מרוח הטומאה שמלפפת, ואינה תוצאה של "חסרון דעת", אלא **הרצון לכפור**, וכל מה שאינו רוצה להאמין - מבטל בליבו, ולא חש לתת לעצמו תשובה מספיקה, וסומך על שמועות רחוקות, ואינו טורח לברר מקורן ואמיתותם. ואותו כופר גדול הוא גם **מאמין גדול** - בהבלי העולם. ורק במה שכתוב בתורה הקדושה הוא בעל ביקורת. אין זאת כי אם רוח הטומאה שמלפפתו, וכל מה שאינו רואה בעיניו אינו מאמין.

וראיה מבלעם שהיה חכם גדול כמשה רבינו ע"ה (ע' תנחומא ר"פ בלק), "רק בענין תבט" (תהילים צ"א ח'), והיה מחמד ממון הרבה. ואף על פי כן לא הציל ממנו ולא הכניס הביתה את מקנהו, ואת עבדיו. אין זאת אלא שרוח טומאה ליפפתו.

ומעתה אין להתפלא על בעל שכל גדול, שבעיניו אמונה הוא כופר, והולך עקלקלות, ובשאר דברים הוא בעל כשרון עצום. אין זאת כי אם רוח עושים מלפפתו, ומעוות הישרה.

ואם כן גם על פרעה וסיעת בלעם, אין להתפלא היאך לא שילחו את מקניהם ועבדיהם אל הבתים, והשאירו בחוץ. וזאת באה תורתנו הקדושה לידע אותנו, שלא נתפעל מן בעלי ה"תאוריות", ודברי חז"ל שרירים וקיימים לעד.

***

עוד יש לומר, על פי דברי חז"ל במדרש שוחר טוב (מזמור ע"ח) "אמר פרעה, וכי עכשיו אנו באים לשמוע דבריו של בן עמרם?", הרי שקשה לאדם להודות בטעותו שנשתרש בה, ואחרי שפרעה אינו חפץ לשמוע ממה רבינו ע"ה, אינו יכול גם להכניס לביתו, כי בהכרח שמאמין לדבריו של משה...

ונראה מכאן דמוכן האדם למסור כל ממונו ולא להודות בטעותו, ואפילו יראו לו אותות ומופתים לא יזיזו אותו מדעתו שהוא דבוק ואדוק בה.

ומפני שקשה לו להודות בטעותו, עיניו סומות, כמו שנאמר "והשוחד יעור פקחים" (שמות כ"ג ח').

כתיב במכת ברד "ועתה שלח העז [היינו, כנוס] את מקנך ואת כל אשר לך בשדה, וכל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה, ולא יאסף הביתה, וירד עליהם הברד ומתו" (שמות ט' י"ט), וכתיב "הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הנס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה" (שם כ' כ"א).

הרי לנו שנתייחדה מכת "ברד" שהיה בה קרש הצלה למניס עבדיו ומקנהו לתוך ביתו, שניצלו על ידי זה.

ואמרו חז"ל (תרגום יונתן בן עוזיאל) מיהו "אשר לא שם לבו אל דבר ה'", שהשאיר את עבדיו ואת מקנהו בשדה, ועל ידי זה ניזוקו במכת "ברד"? הוא בלעם וסיעתו, עליהם כתיב "ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה".

ולכאורה תימה הוא, שבלעם יעזוב את עבדיו ומקנהו בשדה, והרי חז"ל אמרו שבלעם היה מחמד ממון הרבה, "מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של בלעם הרשע, עין רעה ורוח גבוה ו**נפש רחבה**" (אבות פ"ה משנה י"ט), כמו שנאמר "אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב" (במדבר כ"ב י"ח כ"ד י"ג), הרי שהיה בעל "השגות".. ביקש הוא "מלוא ביתו כסף וזהב", ואין "לא שם לבו אל דבר ה'", ועל ידי זה נמצא שהוא הפסיד את רכושו במכת "ברד"!

ובשנת תשנ"א כאשר ירה הצורך העירקי (סאדם) טילי "סקאד" לעבר מרכז הארץ, והיו כל הכבישים הנוסעים ירושלימה פקוקים, כיון שלירושלים לא ירה מחשש שיפגע באחיו. ואין בלעם וסיעתו לא חששו למקנה ולעבדים שלהם?

והרי קדמו לברד שש מכות, וכולם נתקיימו במלואם. ובברד הוסיף משה לשרוט לו שריטה בכותל, ואמר לפרעה: "כשתבוא החמה לכאן - הרי זמן מדויק לבוא מכה", וכמו שנאמר "הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאד" (שמות ט' ח'), ופירש רש"י, "כעת מחר": כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד.

ואם כן היה להם על כל פנים לחשוש, שהרי חז"ל אמרו (נדה ס"א א') "למיחש בעי". שהרי אם לא יפול הברד בזמן שקבע משה - פרעה יצחק על משה. ואם בכל זאת משה רבינו ע"ה קבע שעה, הרי שבדאי יתקיים ככל דבריו, וכמו שהתקיימו כל ששת המכות הקודמות במלואם כדבר משה על פי ה'. וכל מה שהיה עליהם לעשות, היה להכניס באותה שעה את מקניהם ועבדיהם. [ואין לומר שלא חשו לממונם, שהרי המדובר על בלעם שהיה חומד ממון, וכנ"ל].

אבל התורה באה ללמדנו שאל יפול ליבנו אם נראה ש"רבים" הם האומרים לא כמונו. ומביאים ראיות מן ה"סברא" ומן ה"מציאות" כנגד דברי חז"ל והראשונים.

והאמת היא כי דברי חז"ל שרירים וקיימים לעד ולעולמי עולמים, ולא

"וְכַאֲשֶׁר תִּקְוֶה מִן הַסֵּפֶר - תִּרְחֹשׁ פֶּאֶשׁוֹר לְמִדַּת אֵם יֵשׁ בּוֹ דָּבָר אֲשֶׁר תּוֹכַל לְקַיְּמוֹ" (איגרת הרמב"ן)

עבודת התפלה (ב)

וכבר אמרו רז"ל (פסחים ס"ד א') "מימהם של כת שלישית, לא הגיעו לאהבתה...". אהבת ה' ניכרת כשאדם ממתין מתי תבוא המצוה לידו, ומיד בהגיע תור המצוה הוא מקיימה, ולא כשהוא מאחר...

נביא בזה מדבריו של ר' שלמה זצ"ל, ובסופו מעשה נפלא, המלמד על החובה המוטלת שלא לדלג אף תיבה ממה שתיקנו לנו רבותינו, הן בתפלה, והן ב"ברכת המזון":

האר"י ז"ל בשער הכוונות (דרוש ג' ד"ה גם בפרשת) כתב כי בעת אמירת פרשת "עולת תמיד העשויה בהר סיני" (במדבר כ"ח ו') בתפלה, יכוין בזה כוונות גדולות. [ראה שם באורך. ר' שלמה זצ"ל העתיק הכוונה, ולפי שהדברים עמוקים הראויים למארי דרזין, לא העתקתי כאן הדברים].

הנה אין אתנו יודע עד מה אנו פועלים בתפילתנו, ומה רמוז בכל תיבה ותיבה, וכמה צריך להיזהר שיאמר התיבות במספרן ולא ידלג אלא לצורך גדול, ולא בקביעות, כיון שכל תיבה פועלת בגבאי מרומים.

ועיין בשער הכוונות (שם) מגודל מעלת אמרת "פיטום הקטורת", שלא יתאחזו הקליפות בשפע.

ואף על פי שאין אנו יודעים עד מה עומק ומעלת ותועלת הדברים - עם כל זה "אולי יתעשת האלהים לנו" (יונה א' ו'), ואל נחסיר התיבות כדי שיפעלו פעולתן.

וכבר אמרו רז"ל (ברכות ו' ב') "דברים שעומדים ברומם של עולם, ובני אדם מזלזלים בהם", ודי בהערה זו כדי לחזקינו לומר התפלה מראשה ועד סופה כמו שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה.

ושמעתי מהרה"ג דב טורק שליט"א, שאם חמיו בתו של הרב הרמן זצ"ל, היתה בזקנתה ב"בית אבות", ויום אחד סיפרה לבנה הרה"ג משה אהרן שטרן זצ"ל, שאביה הרב הרמן זצ"ל, בא אליה בחלום, ואמר לה, שהיא מחסרת ב"ברכת המזון" מילה אחת, ואינה יודעת אם נכון החלום, ולפי דעתה אינה מחסרת כלל.

אמר לה בנה הרה"ג משה אהרן זצ"ל: הבה נבדוק אם נכון החלום אם לאו. וכשבידכה ברכת המזון בירכה היא בקול רם, והוא ישב עם סידור ובדק מילה במילה, ומצאו שאכן כנים הדברים, ומילה אחת מברכת המזון היא מחסרת. והיה זה לפלא, שבא להודיע לבתו שהיתה זקנה מופלגת שחסרה לה מלה אחת בברכת המזון.

פזמון זמנאי, שלא לזכור לשון
אדם ואפילו דרך שחוק, ופזמון
שחזיר נפלא אין הפזמון זמנאי
לפזמון, ולזכור לא תלן.

***

הנך עתה גשטור ז', אך לא חלילה
להתעלל על שאר הזמרים, אלא נצא
את מלמך להיות לזכר לזמרים
החדשים הנקראים למאור פניך.

(מתוך מכתבו לבנו,
י"א אלול תשס"ג)

פניני שלמה

להודות לה' על הזכות שבא להתפלל

תפלה. כתב האר"י ז"ל בשער הכוונות (ענין בית הכנסת): בכל תפלה משלשת התפילות, ערב ובוקר וצהריים, יאמר בכניסתו פסוק זה "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך, אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך" (תהילים ה' ח'), ואחר כניסתו ישתחוה כנגד ההיכל ויכוון לחסד שעושה עמו ה' יתברך כשבא להתפלל בהיכל המלך.

לשון חכמים מרפא

שמירת העיניים

"איה הקדשה היא בעיניים" (בראשית ל"ח כ"א)
תחילת ה"קדושה" היא ב"עיניים", "העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות".
ומעשה באחד שהתאונן בפני האדמו"ר מרוזין זצ"ל, שעניו כואבות לו מאוד,
ואמר לו הסבא קדישא: "אולי אתה הכאבת לעיניך?...",
כי יותר ממה שהעינים מכאיבות לאדם האדם מכאיב לעיניו בחסרון שמירתם.

לשמוע את השני...

חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום (תירומות פ"א)
מי שהוא רק "מדבר" ואינו "שומע" אחרים - הרי הוא כ"חרש" ולא יתרום,
אנשים חושבים לעקור את כח ה"דיבור",
אבל חז"ל החשיבו את כח ה"שמיעה",
מה אומנות של אדם בעולם הזה?
ישים עצמו כאילום! (חולין פט.)
צריך לדעת "לשמוע" שיש משהו בדברי השני, ולא למחות דבריו במחיה יד.